

تحلیل محتوای کتابهای آموزشی دوره ابتدایی بر مبنای مؤلفه‌های آموزش جهانی

فرزاد محمدجانی^{1*}، زهره سعادت‌مند²، نرگس کشتی آرای³

1. دانشجوی دکتری دانشگاه آزاد خوراسگان، 2. استادیار دانشگاه آزاد خوراسگان، 3. استادیار دانشگاه آزاد خوراسگان

دریافت: 1392/01/21

پذیرش: 1392/06/29

چکیده

در این پژوهش محتوای کتابهای درسی دوره ابتدایی تحلیل شده است موارد مورد نظر در این تحلیل محتوا شامل آموزش شهروندی، آموزش سلامت، آموزش چند فرهنگی، آموزش محیط زیست و آموزش حقوق بشر، صلح و برابری بوده است. جامعه آماری کتابهای دوره ابتدایی و نمونه، کتاب فارسی (بخوانیم و کتاب کار) دوره ابتدایی است که بصورت هدفمند انتخاب شده است. روش پژوهش تحلیل محتوا از نوع کمی است. معیار توصیف، توجه به مؤلفه‌های جهانی شدن و واحد تحلیل در قسمت متن، پرسش و فعالیتها، به صورت جملات موجود در متن کتاب درسی و در قسمت تصاویر، هر تصویر بر اساس شاخص‌های که در آن مورد اشاره قرار گرفته به واحدهای تقسیم شده و بعد شمارش شده است ابزار تحقیق سیاهه تحلیل محتوا است که روایی و پایایی آن توسط اساتید مجرب بدست آمده است، نتایج حاصل از تحلیل محتوا نشان می‌دهد که در محتوای کتابهای

درسی دوره ابتدایی به

مؤلفه آموزش سلامت بیشترین میزان توجه و به آموزش شهروندی، آموزش چند فرهنگی و آموزش محیط زیست تقریباً به یک نسبت پرداخته شده است و به آموزش صلح و برابری کمترین توجه شده است. در درون هر مؤلفه نیز مفاهیم متعدد به صورت یکسان مورد توجه قرار نگرفته و بعضی بیشتر و برخی کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند. نتایج تحقیق همچنین نشان می‌دهد بیشترین میزان توجه به مؤلفه‌های جهانی شدن در کتاب فارسی سال سوم دبستان و کمترین میزان توجه در محتوای کتاب فارسی سال ششم دبستان می‌باشد.

واژگان کلیدی: دوره ابتدایی، آموزش شهروندی، آموزش سلامت، آموزش چند فرهنگی، آموزش محیط زیست، آموزش حقوق بشر، صلح و برابری

* نویسنده مسئول: فرزاد محمدجانی

پست الکترونیک: f.mohammadjani2012@gmail.comzo.saadatmand@yahoo.comkeshhtiaray@gmail.com

آموزش و یادگیری

فصلنامه علمی پژوهشی / سال اول / شماره دوم

Vol .1- No.2 / Spring 2013

Content analysis of the Educational books at the elementary school based on Globalization educational factors

Farzad Mohammadjani^{1*}; Zohre Saadatmand²; Narges Keshtiara³

1. P.h.D Student , Khorasgan Azad University; 2. Assistant Professor , Khorasgan Azad University;

3. Assistant Professor , Khorasgan Azad University

Receipt: 2013/04/10

Acceptance: 2013/09/20

Abstract

In this study, content of elementary school books were analyzed which include citizenship education, health education, multi-cultural education, human right education , peace and equality and environmental education in the books of the elementary school in Iran. The sample, Persian book (reading and workbook), was selected among the books at the elementary school. It was selected purposive; and the method of content analysis was qualitative; and the scale of description was stressing on globalization factors. The unit of record was a sentence for the text, questions, and activities; and for the pictures of the book, the unit of record was a picture in detail. The instrument of the research was a list of

content-analysis which its reliability and validity was approved by the sailful professors. The results showed that the content of elementary school books, health education takes the most attention. citizenship education ,environment education and multi-cultural education take equal attention .And the least attention was given to peace and equality education. The results also showed that inside the notions various factors have been taken into account differently. Another conclusion was that the major attention in the content of Persian books was to grade 3 and less than normal attention was to grade 6.

Keywords: content-analysis, globalization, elementary school.

---

*Email: f.mohammadjani2012@gmail.com

آموزش و یادگیری

فصلنامه علمی پژوهشی / سال اول / شماره دوم

Vol .1- No.2 / Spring 2013

مقدمه

مستلزم دیدگاهی جهان‌نگر بوده و خود منجر به پیدایش نگاه تازه‌ای نسبت به آموزش یعنی آموزش جهانی¹ می‌شود. برای رسیدن به این منظور و آماده کردن شهروندان جهانی ما نیاز به یک برنامه سنگین و فشرده نداریم، فقط کافی است که هر فرد در ابتدای زندگی خود منابعی از شناخت را به دست آورده و بتواند بی‌نهایت از آن بهره گیرد. و این شناخت نباید فقط حالت مجرد و انتزاعی داشته باشد، بلکه لازم است چنین شناختی امکان عملی شدن را هم داشته باشد. (رضایی، 2008)

آموزش و پرورش برای پویایی و بالندگی ناگزیر است مدرسه را به دنیای واقعی پیوند بزند و در کنار ارائه دانش‌های تخصصی در رشته‌های علمی به دانش‌آموزان کمک کند دانش و مهارت‌هایی را کسب کنند که بتوانند در مواجهه با وضعیت و اقتضائات عصر جدید از جمله جهانی شدن موفق باشند. در جهانی که فناوری در آن شتابان تغییر می‌کند، دانش به نحو روزافزون تولید می‌شود، آموزش و پرورش باید بیش از مجموعه‌ای خاص از اطلاعات را تعلیم دهد، آموزش و پرورش باید به بسط و شکوفایی قابلیت‌های آدمی بپردازد و مهیای پرورش شهروند جهانی باشد (عطاران، 2003).

در گذشته‌ای نه چندان دور، می‌شد تصور کرد که نظام‌های تعلیم و تربیت بدون توجه به تنوع و گوناگونی فرهنگ‌ها و باورهای مردم در دیگر سرزمین‌ها و بدون توجه به آنچه در خارج از مرزهای جغرافیایی قراردادی می‌گذرد، برنامه‌ریزی کنند، اما امروزه و با از میان رفتن مرزهای قراردادی سنتی و با توجه به تأثیر تحولات یک منطقه در دیگر مناطق جهان، ناگزیر باید در امر برنامه‌ریزی و به‌خصوص در تألیف و تدوین برنامه‌های درسی، به این مهم توجه شود (حکیم‌زاده و همکاران، 2007).

بر اساس دیدگاه برن² (2002) برنامه درسی جهانی با افزودن یک یا دو درس به برنامه درسی مدارس سامان

جهانی شدن رویدادی تاریخی است که از سالهای 1980 میلادی به منزله‌ی پدیده‌ای شگرف در غرب زاده شد. شعاع اثرگذاری این پدیده به همراهی فناوری اطلاعات و ارتباطات شتاب و گستره بیشتری یافت پدیده جهانی شدن به منزله‌ی «انفجار ارتباطات» دگرگونی وسیعی را در کمیت و کیفیت ارتباطات بین افراد گروه‌ها، نهادها، سازمان‌ها، مجامع، شرکت‌ها و سایر تشکلهای اجتماعی ایجاد کرده است در این میان تأثیر جهانی شدن بر نظام آموزشی تأثیر حساس‌تر و سرنوشت سازتری بر افراد و جامعه دارد (ستاری، 2006).

جهانی شدن بر جوانب گوناگون زندگی تأثیر می‌گذارد این تأثیر نه فقط بر اقتصاد و سیاست و مناسبات اجتماعی بلکه بر فرهنگ‌ها و نظام‌های آموزشی و هویت مردمان نیز هست، برنامه‌ریزی ثمربخش و نوآوری در آموزش و پرورش زمان ما نمی‌تواند بدون توجه دقیق و عمیق به تأثیرات جهانی شدن در تعلیم و تربیت کشورها و ملت‌ها رخ دهد سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری در آموزش و پرورش نیازمند یافته‌های روشن پژوهشی درباره مفهوم جهانی شدن و چگونگی و میزان تأثیر مسقیم و غیرمسقیم آن بر جوانب گوناگون برنامه‌ها و کارکردهای آموزش و پرورش است (لطف‌آبادی، 2004).

نظام آموزش و پرورش رشد و پرورش کودکان و نوجوانان را از لحاظ گوناگون علمی، اخلاقی، کسب مهارت‌های عملی و حرفه‌ای بر عهده دارد. آموزش و پرورش به منظور فراهم کردن شرایط و زمینه‌های شکوفایی استعدادها و کودکان و نوجوانان، اهداف و برنامه‌هایی را تعیین و تنظیم می‌کند و برای اجرای برنامه‌های خود روشهایی را اتخاذ می‌نماید در هزاره سوم ما با پدیده جهانی شدن مواجه هستیم که در ابعاد مختلف اقتصادی، سیاسی و فرهنگی مطرح است، یکی از حوزه‌هایی که جهانی شدن آنرا متأثر می‌کند و آن را در شرایط تازه قرار می‌دهد حوزه آموزش و پرورش است که در دوره‌های مختلف آموزشی مطرح می‌شود (ناصری‌پور، 2005)

مسائلی مانند ایمنی، کمبود و امنیت، بهداشت و عدم تحمل، تخریب محیط زیست مسائل مشترکی هستند که خواه ناخواه، گریبان‌گیر همه انسان‌ها می‌باشد. از این رو آموزش این مسائل

¹ -Global education

² -Burn

در مورد مباحث جهانی‌شدن و آموزش و پرورش و توجه به مؤلفه‌های جهانی‌شدن در محتوای کتب درسی در داخل و خارج از کشور تحقیقاتی صورت گرفته است که به برخی از این موارد اشاره می‌شود.

حکیم‌زاده (2007) در پژوهشی که با عنوان "تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره راهنمایی با توجه به مسائل و مباحث روز جهانی در حوزه برنامه‌های درسی" انجام داده است به تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره راهنمایی با توجه به مفاهیم کلیدی برنامه آموزش جهانی پرداخته است نتایج نشان می‌دهد در حالی که به آموزش محیطی و آموزش چندفرهنگی بیش از حد انتظار و آموزش شهروندی و توسعه در حد انتظار پرداخته شده، به آموزش سلامت، آموزش برابری و صلح و حقوق بشر و آموزش رسانه‌ها و فناوری اطلاعات کمتر از حد انتظار توجه شده است. در درون هر مفهوم نیز مؤلفه‌های متعدد، به صورت متوازن مورد توجه قرار نگرفته و به برخی مؤلفه‌ها بیشتر و به برخی کمتر از حد انتظار توجه شده است.

نتایج تحقیق کاظم‌پور و همکاران (2012) تحت عنوان "تأثیر برنامه آموزش صلح در تربیت شهروند جهانی" نشان می‌دهد که برنامه آموزش صلح در بهبود تربیت شهروند جهانی و همچنین در افزایش دانش، توانش و نگرش شهروند جهانی فراگیران تأثیر دارد.

صالحی عمران و همکاران (2009) تحقیقی با عنوان "تحلیل محتوای کتابهای درسی دوره ابتدایی بر مبنای مؤلفه‌های جهانی‌شدن" انجام دادند، نتایج تحقیق نشان داد که به هر سه مؤلفه آموزش جهانی یعنی آموزش صلح، آموزش محیط زیست و آموزش سلامت به یک نسبت ولی با توجه به حجم کتاب‌ها یعنی 3349 صفحه در حد کم پرداخته شده است و این در حالی است که هر یک از خرده مؤلفه‌های آموزش‌های مذکور به صورت متوازن مورد توجه قرار نگرفته است و کتب درسی نیز به یک نسبت مؤلفه‌های آموزش جهانی را تحت پوشش قرار نداده‌اند.

نمی‌یابد بلکه مهم‌تر از آن دیدگاه برنامه‌ریزان درسی باید تحت تغییرات جدی قرار گیرد همچنین فریره¹ (1989) معتقد است جهانی‌شدن برنامه درسی باید ملازم با توانمندسازی و دانش برنامه‌ریزان درسی برای عمل، نقد و اندیشه‌ورزی مستمر باشد.

برنامه درسی نمی‌تواند محدود و محصور به مرزهای ملی باشد همانطور که پدیده‌های اقتصادی، سیاسی و تربیت محیطی به طور فزاینده‌ای مرزهای ملی را درمی‌نوردند، به همان‌سان تعلیم و تربیت نیز نمی‌تواند در چارچوب مرزهای کشور محدود باشد (دیباو جاری، 2008).

هندریکس² (1998) بیان می‌دارد که آموزش جهانی باید بخشی از برنامه درسی در همه سطوح باشد؛ زیرا جهان به سرعت به سمت یک جامعه واحد و مشترک - دهکده جهانی - به پیش می‌رود. دانش‌آموزان بایستی بدانند که چگونه در یک اجتماع کثرت‌گرا زندگی کنند و چگونه با تنوع و گوناگونی‌ها هماهنگ شوند.

از این رو جهانی‌شدن برنامه‌های درسی در صدد تدارک فرصت‌های رشد و توسعه شخصی و حرفه‌ای به همه دانش‌آموزان و دانشجویان حاضر در صحنه جهانی و بر اساس نگرستن به تمام افراد در سطح جهان به عنوان شهروند جهانی است. در آموزش و پرورش جهانی نیز برنامه درسی نمی‌تواند محدود به مرزهای ملی باشد و باید به دانش‌آموزان و دانشجویان کمک کند تا راههایی را که از طریق آن‌ها می‌توانند زندگی خود و دیگر انسان‌ها را در سراسر جهان غنی سازند، کشف و به آن‌ها عمل کنند (کدیور، 2005) با توجه به قبول اهمیت مباحث و مسائل جهانی در امر تعلیم تربیت و ضرورت توجه به موضوعات و قضایای جهانی در برنامه‌های درسی، پژوهش حاضر سعی بر این داشته تا به تحلیل محتوای کتب درسی دوره ابتدایی پرداخته و میزان لحاظ شدن هر یک از مؤلفه‌های جهانی‌شدن را در محتوای کتب مذکور مشخص نماید.

پیشینه تحقیق

¹ - Freire

² - Hendrix

که باتوجه به فضایای مشترک جهانی مواردی که بیشتر مورد توجه بوده است شامل: محیط زیست، توسعه، ارتباطات بین فرهنگی، صلح و حقوق بشر، جمعیت، بهداشت (ایدز) و تبعیض نژادی می‌باشد.

فوجی‌کان²(2003) آموزش جهانی را آموزش در راستای مسائل جهانی مانند تغییرات محیط زیست و درگیری‌های بین فرهنگی دانسته است هم‌چنین به وارد کردن مسایل جهانی در برنامه درسی اشاره می‌کند تا بدین وسیله شهروندان توانایی پاسخ دادن به مسایل جهانی را داشته باشند. در واقع هدف آموزش شهروند جهانی را آماده‌سازی دانش‌آموزان برای زندگی در جامعه در حال تغییر می‌داند.

بازبینی نقش آموزش جهانی بعد از سال 2000 عنوان تحقیقی است که راکس³ (2004) در آن اشاره نموده است که اخیراً به مسایل و مشکلاتی مانند تغییرات آب و هوایی و گرمای اتمسفر، از بین رفتن جنگلهای بارانی و مسایل هسته‌ای توجه زیادی شده است ولی هنوز مسائلی مانند درگیریها و خشونت جوامع، تبعیض قائل شدن برای اقلیت‌های نژادی، گرسنگی و سوءتغذیه و... رو به افزایش است به همین خاطر انواع بحرانهای جهانی احساس نامیدی به نیروی جوان می‌دهد و واقعاً نیاز است تمام مربیان بهداشت تعهد آموزشی لازم را داشته باشند و خودشان را وقف آموزش جهانی کنند چیزی که در گذشته تاریخ انسان نبوده است.

هریت مارشال⁴ (2006) در بازبینی کتاب آموزش جهانی برای آگاهی جهان، به ابعاد مختلف آموزش شهروندی از جمله آموزش صلح و آموزش محیط زیست می‌پردازد او از جمله ابعاد کلیدی شهروند جهانی را وابستگی افراد به یکدیگر و عدالت اجتماعی و نیز شاخص‌هایی مانند حمایت از کره زمین، تفکر بوم‌شناختی اجتماعی، تنوع فرهنگی و آموزش صلح می‌داند.

محمدجانی و دمیری (2012) پژوهشی را با عنوان "تحلیل محتوای کتابهای درسی دوره راهنمایی تحصیلی با توجه به مؤلفه‌های جهانی‌شدن" انجام دادند نتایج تحقیق نشان می‌دهد که در محتوای کتب مذکور به آموزش چندفرهنگی، آموزش سلامت و آموزش توسعه بیش از حد انتظار پرداخته شده است این در حالی است که به مؤلفه آموزش صلح و حقوق بشر در حد انتظار توجه شده و آموزش رسانه و فناوری اطلاعات کمتر از حد انتظار مورد توجه قرار گرفته است.

نتایج پژوهش قلتاش و همکاران (2012) نشان می‌دهد که به تربیت شهروندی پیشرفت‌گرا در مجموع در کتب تعلیمات اجتماعی دوره راهنمایی به میزان 20/04 درصد در پایه اول راهنمایی، 22 درصد در پایه دوم راهنمایی و 20/14 درصد در پایه سوم راهنمایی توجه شده است که نشان از عدم توجه کافی و شایسته به مؤلفه‌های تربیت شهروند پیشرفت‌گرا در کتب درسی مذکور دارد.

خوشنویسان و همکاران (2012) تحقیقی با عنوان "بررسی و تحلیل محتوای کتابهای درسی تعلیمات اجتماعی و فارسی دوره ابتدائی و راهنمایی ایران بر مبنای مؤلفه‌های آموزش جهانی" انجام دادند نتایج نشان می‌دهد که بالاترین ضریب اهمیت در محتوای کتاب درسی تعلیمات اجتماعی با ضریب 0/98 مربوط به آموزش چندفرهنگی و کمترین ضریب اهمیت مربوط به آموزش رسانه‌ها و فناوری اطلاعات با ضریب 0/42 می‌باشد. در محتوای کتاب فارسی بیشترین و کمترین ضریب اهمیت با ضریب 0/89 و 0/21 مربوط به مؤلفه‌های آموزش محیط زیست و آموزش رسانه و فناوری اطلاعات بوده است، هم‌چنین نتایج نشان می‌دهد توجه متعادل و جامعی به خرده مؤلفه‌های آموزش جهانی در محتوای کتاب‌های درسی مورد بررسی نشده است.

تای¹ (2003) در پژوهشی با عنوان جهانی‌شدن آموزش جهانی برای تربیت شهروندان جهان به تأکید بر اهمیت برنامه‌های درسی جهان‌نگر به مطالعه در مورد برنامه‌های درسی در 52 کشور جهان پرداخت و نتایج این پژوهش نشان می‌دهد

2 - Fujikan

3 - Roux

4 - Harriet Marshall

1 - Tye

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این تحقیق کتاب‌های درسی دوره ابتدایی شامل کتاب‌های درسی سال اول، دوم، سوم، چهارم، پنجم و ششم دوره ابتدایی می‌باشد که توسط دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتابهای درسی در سال 1391 تألیف و چاپ شده است. نمونه‌ی مورد بررسی در این پژوهش شامل دوازده کتاب دوره ابتدایی است که از هر پایه دو کتاب فارسی (نخوانیم و کتاب کار) انتخاب شد. نمونه‌گیری هدفمند و در جهت سؤالات تحقیق است و کتاب فارسی از این جهت مورد توجه قرار گرفت که توقع طرح مسائل روز جهانی در آن وجود دارد.

ابزار تحقیق

در این تحقیق ابزار اساسی تحلیل محتوا، سیاهه تحلیل بود که از طریق مطالعه ادبیات تحقیق و بررسی مطالعات داخلی و خارجی انجام شده در حوزه جهانی شدن به منظور میزان توجه کتابهای درسی دوره ابتدایی و برای پنج مؤلفه آموزش شهروندی، آموزش سلامت، آموزش چندفرهنگی، آموزش محیط زیست و آموزش حقوق بشر، صلح و برابری تنظیم شد. برای بررسی روایی محتوایی و صوری، سیاهه‌ها در اختیار 12 تن از اساتید علوم تربیتی قرار گرفت و پس از دریافت نظرات آنان، تجدیدنظرها و تغییراتی به عمل آمد و فهرست نهایی تنظیم گردید همچنین جهت تعیین پایایی ابزار تحقیق از روش بازآزمایی (آزمون - آزمون مجدد) استفاده شد بدین صورت که پس از دوبار مطالعه کتب درسی فارسی (نخوانیم و کتاب کار) دوره ابتدایی به فاصله دو هفته، مقدار ضریب همبستگی 86/ بین فراوانی‌های شمارش شده حاصل شد.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تحلیل داده‌های حاصل از سیاهه‌های تحلیل محتوا از روش تحلیل محتوا استفاده شد. واحد تحلیل در قسمت متن، پرسش و فعالیتها، به صورت جملات موجود در متن کتاب درسی در نظر گرفته شده است و در قسمت تصاویر چنین در نظر گرفته شد که هر تصویر بر اساس

نتایج تحقیق ونگ¹ (2011) تحت عنوان "جهانی‌سازی در مقابل بومی‌سازی" مطالعه موردی درآموزش ابتدایی تایوان، نشان می‌دهد که معلمان تایوان معتقدند که اگر جهانی‌سازی موفقیت‌آمیز باشد باید برای بومی‌سازی اهمیت کمتری قائل شد از طرفی استراتژی‌های جهانی‌سازی متفاوت راهبردهای متفاوتی را برای اجرا اقتضا می‌نماید.

هدف کلی

- بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های آموزش جهانی در محتوای برنامه‌های درسی دوره ابتدایی.

سؤالات اساسی تحقیق

- 1- میزان توجه به آموزش شهروندی برای تربیت شهروند جهانی تا چه حدی می‌باشد؟
- 2- میزان توجه به آموزش محیط زیست برای تربیت شهروند جهانی تا چه حدی می‌باشد؟
- 3- میزان توجه به آموزش سلامت برای تربیت شهروند جهانی تا چه حدی می‌باشد؟
- 4- میزان توجه به آموزش چند فرهنگی برای تربیت شهروند جهانی تا چه حدی می‌باشد؟
- 5- میزان توجه به آموزش صلح، برابری و حقوق بشر برای تربیت شهروند جهانی تا چه حدی می‌باشد؟

روش تحقیق²

در این تحقیق از روش تحلیل محتوی استفاده می‌شود. تحلیل محتوا به مثابه تکنیکی پژوهشی شامل شیوه‌های تخصصی در پردازش داده‌های علمی است هدف تحلیل مانند همه تکنیک‌های پژوهشی فراهم آوردن شناخت، بینشی نو، تصویر واقعیت و راهنمای عمل است. برای تحلیل محتوی مراحل مختلفی طی می‌شود از جمله این مراحل می‌توان سه مرحله عمده زیر را ذکر نمود:

- 1- مرحله قبل از تحلیل (آماده‌سازی و سازمان‌دهی)
- 2- بررسی مواد (پیام)
- 3- پردازش نتایج (سرمد و همکاران، 2001)

1 - Wang

2 - Method of research

مؤلفه آموزش شهروندی (20 واحد به مشارکت فعالانه در تصمیم‌گیری‌های جامعه و توجه به فعالیت‌های گروهی، 13 واحد به پذیرش شهروندی متکثر (محلی، ملی و جهانی)، 14 واحد ایجاد روحیه پرسش‌گری، 3 واحد معرفی سازمان‌های بین‌المللی و سازمان‌های غیردولتی، 7 واحد به درک و اهمیت مردم‌سالاری و پرهیز از استبداد و نفی آن، 14 واحد به داشتن روحیه قانون‌مداری و احترام به قانون و مقررات جامعه، 9 واحد به معرفی سازمان‌های دولتی و وظایف دولت، 31 واحد به ترجیح مصالح جمعی بر فردی)

جدول 2. توزیع فراوانی مؤلفه آموزش سلامت

ردیف	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	
9																						
21	0	0	1	3	8	9																
10	1	1	0	0	1	1																
11	0	0	0	0	1	0																
12	0	4	1	13	3	3																
13	0	0	0	0	1	0																
14	0	2	3	1	2	0																
15	5	3	11	3	1	4																
16	0	0	0	0	0	0																
17	0	0	0	2	0	0																
18	1	0	6	1	0	9																
19	4	1	1	1	2	0																
20	0	0	0	0	0	0																
21	0	0	0	0	1	2																

همانطور که در جدول 2 مشاهده می‌شود از مؤلفه آموزش سلامت (21 واحد به بهداشت جسمانی، توجه به نظافت شخصی و سلامتی، 4 واحد به آشنایی با کارکرد بدن و سلامتی آن، 1 واحد به تغذیه و آب آشامیدنی سالم، 24 واحد به حفظ بهداشت محیط، توجه به نظافت خانه، مدرسه و کوچه، 1 واحد به کنترل هیجان‌ها و بروز احساسات به شکل صحیح، 8 واحد به جرئت‌مندی و اعتماد به نفس، 27 واحد به ارتباط سالم با دیگران و هم‌دلی و هم‌دردی با انسان‌ها، 0 واحد به آگاهی در مورد بیماری‌هایی مانند ایدز، 2 واحد به آگاهی در واحد سوءمصرف مواد مخدر، 17 واحد

شاخص‌های که در آن مورد اشاره قرار گرفته به واحدهای تقسیم شده و بعد شمارش شده است به منظور پردازش داده‌های جمع‌آوری شده تلاش شده است از روش جدیدی که برگرفته از تئوری سیستم‌هاست برای پردازش نتایج استفاده شود. این روش آنتروپی شانون¹ می‌باشد که پردازش داده‌ها را در بحث تحلیل محتوی با نگاه جدیدی مطرح می‌کند بر اساس این روش که به مدل جبرانی² مشهور است (سرمد و همکاران، 2001) محتوای کتاب‌های درسی فارسی (بخوانیم - کتاب کار) دوره ابتدایی از نقطه نظر شش منبع (کتاب سال‌های اول، دوم، سوم، چهارم، پنجم و ششم دوره ابتدایی و پنج مؤلفه مورد هدف (مؤلفه‌های آموزش جهانی) و 48 خرده مؤلفه، شناسایی و طبقه‌بندی شده است در ابتدا پیام بر حسب مقوله‌ها به تناسب هر منبع در قالب فراوانی شمارش شد. براساس داده‌های جدول فراوانی، این داده‌ها به‌نچارگردید، سپس بار اطلاعاتی هر مقوله محاسبه شد و در آخر با استفاده از بار اطلاعاتی مقوله‌ها ضریب اهمیت هریک از مقوله‌ها بدست آمد.

یافته‌ها

در جدول 1 توزیع فراوانی هریک از مؤلفه‌های جهانی شدن و خرده مؤلفه‌های آنها در محتوای نمونه مورد بررسی آورده شده است.

جدول 1. توزیع فراوانی مؤلفه آموزش شهروندی

ردیف	1	2	3	4	5	6	7	8
1	20	3	2	2	6	1	6	
2	13	4	5	0	1	0	3	
3	14	3	2	4	2	3	0	
4	3	0	0	3	0	0	0	
5	7	0	1	1	4	1	0	
6	14	0	1	8	1	3	1	
7	9	0	2	3	4	0	0	
8	31	5	9	6	9	2	0	

همانطور که در جدول 1 مشاهده می‌شود در محتوای کتاب‌های فارسی بخوانیم و کتاب کار فارسی دوره ابتدایی از

¹ - Shonnon Entropy Method

² - Compen satory

دانش‌آموزان						
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0

همانطور که در جدول 4 مشاهده می‌شود از مؤلفه آموزش محیط زیست (4) واحد به توجه به مشکلات محیط زیست و لزوم حفظ آن، 5 واحد به همبستگی بوم‌شناسی در سطح کره زمین برای ادامه حیات، 6 واحد به مطالعه در واحد ملت‌ها و سرزمین‌های دیگر، 8 واحد به معرفی سیاره زمین در حکم مکان مشترک زیست برای همه انسان‌ها و پرداختن به مسائل مشترک جهانی، 49 واحد به حفظ جنگل‌ها، اهمیت درخت‌کاری و فضای سبز، 19 واحد به رعایت حقوق حیوانات و مهربانی با آنها، 7 واحد به اهمیت حیوانات در زندگی، 0 واحد به جذابیت موضوعات و مباحث محیط زیست برای دانش‌آموزان، 0 واحد به بذل توجه بیشتر به اتخاذ روش‌های جدید جهت حل مشکلات محیط زیست، 0 واحد به اثرات رشد جمعیت و تاثیر آن بر تخریب محیط زیست) اختصاص داده شده است.

جدول 5. توزیع فراوانی مؤلفه آموزش حقوق بشر، صلح و برابری

فرد	مرد	زنان	بزرگسالان	کودکان	مردان	زنان	مجموع
39	2	2	0	0	0	0	0
40	2	0	0	0	2	0	0
41	7	0	1	3	0	3	0
42	1	0	0	7	5	0	0
43	9	0	3	0	2	2	2
44	3	1	0	2	0	0	0
45	3	1	1	1	0	0	0
46	5	1	0	0	3	1	0
47	1	0	0	1	0	0	0
48	7	0	0	2	3	0	2

همانطور که در جدول 5 مشاهده می‌شود از مؤلفه آموزش صلح، حقوق بشر و برابری (2) واحد به غفو و بخشش، 2 واحد به نبود خشونت و اجتناب از درگیری و

به اهمیت ورزش و تندرستی، 9 واحد به مشورت و اهمیت آن در زندگی، 0 واحد به آموزش جنسی و آموزش در راستای تولیدمثل، 3 واحد به رعایت نکات ایمنی برای پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی) اختصاص داده شده است.

جدول 3. توزیع فراوانی مؤلفه آموزش چندفرهنگی

فرد	مرد	زنان	بزرگسالان	کودکان	مردان	زنان	مجموع
22	28	3	4	6	5	2	8
23	2	0	0	2	0	0	0
24	1	0	0	1	0	0	0
25	4	0	2	0	2	0	0
26	49	8	12	6	18	5	0
27	1	0	0	0	0	0	1
28	0	0	0	0	0	0	0

همانطور که در جدول 3 مشاهده می‌شود از مؤلفه آموزش چندفرهنگی (28) واحد به انعکاس تنوع قومی نژادی، محیطی، دینی و مذهبی در برنامه‌های درسی، 23 واحد به مطالعه فرهنگ‌های دیگر مردم جهان، 24 واحد به تقویت روحیه تحکک و پذیرش افکار متفاوت وجود ارتباطات جهانی بین همه فرهنگ‌ها و مشارکت همه انسان‌ها از سراسر جهان در شکل‌گیری تمدن و تولید دانش، 25 واحد به اشاعه تاریخ فرهنگ‌ها و قومیت‌ها با تاکید بر معرفی افراد موثر، خدمات و نقاط مثبت آنها در شکل‌گیری جامعه، 27 واحد به توسعه سواد و آگاهی‌های قومی، فرهنگی، عدم پیش‌داوری درباره افراد، قومیت‌ها و فرهنگ‌ها

جدول 4. توزیع فراوانی مؤلفه آموزش محیط زیست

فرد	مرد	زنان	بزرگسالان	کودکان	مردان	زنان	مجموع
29	4	0	0	1	3	0	0
30	5	0	0	0	0	4	1
31	6	1	3	2	0	0	0
32	8	1	1	1	5	0	0
33	4	4	10	6	21	3	5
34	19	1	2	2	6	5	3
35	7	0	0	1	1	1	4
36	0	0	0	0	0	0	0

آموزش و یادگیری

فصلنامه علمی پژوهشی / سال اول / شماره دوم

Vol. 1- No.2 / Spring 2013

دعوا، 7 واحد به اهمیت صلح در زندگی انسان‌ها، 12 حق همه‌ی افراد در حمایت از قانون به صورت یکسان، 9 واحد به پرورش دانش، مهارت و نگرش‌های لازم برای دفاع از حقوق خود و دیگران، 3 واحد به رسمیت شناختن تفاوت‌های فردی و احترام و ارزش به حرمت انسان 3 واحد به حق آزادی و آزادی بیان، 5 واحد به پرهیز از مردسالاری و توجه به فرصت‌های برابر زنان و مردان، 1 واحد به پرهیز از نژادپرستی و توجه به برابری انسان‌ها، 7 واحد به آسیب‌های جنگ) پرداخته شده است. در مجموع مفاهیم مربوط به آموزش سلامت بیشتر از سایر مؤلفه‌ها در محتوای نمونه آماری مورد توجه قرار گرفته است. در مرحله بعد با توجه به مراحل روش تحقیق آنتروپی شانون در این مرحله ماتریس بهنجار شده با توجه به روابط موجود به شرح زیر محاسبه گردید.

جدول 6. داده‌های بهنجار شده جدول شماره 1

شاخص	اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم	ششم
مشارکت فعالانه در تصمیم‌گیری‌های جامعه و توجه به فعالیت‌های گروهی	300.0	0.050	0.300	0.100	0.100	0.150
پذیرش شهروندی متکثر (محلی ملی، جهانی)	231.0	0.000	0.077	0.000	0.385	0.308
ایجاد روحیه پرسش‌گری	000.0	0.214	0.143	0.286	0.143	0.214
معرفی سازمان‌های بین‌المللی و سازمان‌های غیردولتی	000.0	0.000	0.000	1.000	0.000	0.000
درد و اهمیت مردم سالاری و پرهیز از استبداد و نفی آن	000.0	0.143	0.571	0.143	0.143	0.000
داشتن روحیه قانونمداری و احترام به قانون و مقررات جامعه	071.0	0.214	0.071	0.571	0.071	0.000
معرفی سازمان‌های دولتی و وظایف دولت	000.0	0.000	0.444	0.333	0.222	0.000
ترجیح مصالح جمعی بر فردی	000.0	0.065	0.290	0.194	0.290	0.161
انعکاس تنوع قومی نژادی، محیطی، دینی و مذهبی در برنامه‌های درسی	0.071	0.179	0.214	0.143	0.107	0.286
مطالعه فرهنگ‌های دیگر مردم جهان	0.000	0.000	1.000	0.000	0.000	0.000
تقویت روحیه تحکک و پذیرش افکار متفاوت	0.000	0.000	1.000	0.000	0.000	0.000
وجود ارتباطات جهانی بین همه‌ی فرهنگ‌ها و مشارکت همه انسان‌ها از سراسر جهان در شکل‌گیری تمدن و تولید دانش	0.000	0.500	0.000	0.500	0.000	0.000
اشاعه تاریخ فرهنگ‌ها و قومیت‌ها با تاکید بر معرفی افراد موثر، خدعات و نقاط مثبت آنها در شکل‌گیری جامعه	0.102	0.367	0.122	0.245	0.163	0.000
توسعه سواد و آگاهی‌های قومی، فرهنگی	1.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
عدم پیش‌داوری درباره افراد، قومیت‌ها و فرهنگ‌ها	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000

جدول 7. داده‌های بهنجار شده جدول شماره 2

شاخص	اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم	ششم
بهداشت جسمانی، توجه به نظافت شخصی و سلامت	0.429	0.381	0.143	0.048	0.000	0.000
توجه به مشکلات محیط زیست و لزوم حفظ آن	0.000	0.000	0.000	0.000	0.750	0.250

جدول 9. داده‌های بهنجار شده جدول شماره 4

شاخص	اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم	ششم
توجه به مشکلات محیط زیست و لزوم حفظ آن	0.000	0.000	0.000	0.000	0.750	0.250

034.0	706.0	پذیرش شهروندی متکثر (محل ملی، جهانی)	000.0	000.0	000.0	000.0	800.0	200.0	همبستگی بوم شناسی در سطح کره زمین برای ادامه حیات مطالعه در مورد ملت‌ها و سرزمین‌های دیگر
042.0	879.0	ایجاد روحیه پرسش گری	167.0	500.0	333.0	000.0	000.0	000.0	معرفی سازمان‌های بین المللی و سازمان‌های غیر دولتی
031.0	644.0	درک و اهمیت مردم سالاری و پرهیز از استبداد و نفی آن	125.0	125.0	125.0	625.0	000.0	000.0	معرفی سیاره زمین در حکم مکان مشترک زیست برای همه انسان‌ها و پرداختن به مسائل مشترک جهانی
032.0	678.0	داشتن روحیه قانون‌مداری و احترام به قانون و مقررات جامعه	082.0	204.0	122.0	429.0	061.0	102.0	حفظ جنگل‌ها، اهمیت درخت‌کاری و فضای سبز رعایت حقوق حیوانات و مهریانی با آنها
028.0	592.0	معرفی سازمان‌های دولتی و وظایف دولت	053.0	105.0	105.0	316.0	263.0	158.0	اهمیت حیوانات در زندگی
040.0	841.0	ترجیح مصالح جمعی بر فردی	000.0	000.0	143.0	143.0	143.0	571.0	جدابیت موضوعات و مباحث محیط زیست برای دانش‌آموزان بذل توجه بیشتر به اتخاذ روش‌های جدید جهت حل مشکلات محیط زیست اثرات رشد جمعیت و تاثیر آن بر تخریب محیط زیست

همانطور که در جدول 11 مشاهده می‌شود بیشترین ضریب اهمیت از شاخص‌های آموزش شهروندی مربوط به مشارکت فعالانه در تصمیم‌گیری‌های جامعه و توجه به فعالیت‌های گروهی و کمترین ضریب اهمیت به معرفی سازمان‌های بین‌المللی و سازمان‌های غیردولتی است به گونه‌ای که این شاخص اصلاً مورد توجه کتابهای درسی قرار نگرفته است همچنین به شاخصهای دیگر تقریباً به یک نسبت توجه شده است.

جدول 12. مقادیر بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت خرده مؤلفه‌های آموزش سلامت (از جدول شماره 7)

مؤلفه	شاخص	E_j	W_j
بهداشت جسمانی، توجه به نظافت شخصی و سلامت		644.0	031.0
آشنایی با کارکرد بدن و سلامت آن		774.0	037.0
تغذیه و آب آشامیدنی سالم		000.0	000.0
حفظ بهداشت محیط، توجه به نظافت خانه، مدرسه و کوچه		716.0	034.0
کنترل هیجان‌ها و بروز احساسات به شکل صحیح		000.0	000.0
جرئت‌مندی و اعتماد به نفس		737.0	035.0
ارتباط سالم با دیگران و هم‌دلی و هم‌دردی با انسان‌ها		877.0	042.0
آگاهی در مورد بیماری‌هایی مانند ایدز		000.0	000.0
آگاهی در مورد سوءمصرف مواد مخدر		000.0	000.0
اهمیت ورزش و تندرستی		579.0	028.0
مشورت و اهمیت آن در زندگی		796.0	038.0
آموزش جنسی و آموزش در راستای تولیدمثل		000.0	000.0
رعایت نکات ایمنی برای پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی		355.0	017.0

جدول 10. داده‌های بهنجار شده جدول شماره 5

	$\bar{X}_1$	$\bar{X}_2$	$\bar{X}_3$	$\bar{X}_4$	$\bar{X}_5$	$\bar{X}_6$	$\bar{X}_7$	$\bar{X}_8$	$\bar{X}_9$
عفو و بخشش	000.0	000.0	000.0	000.0	000.0	000.0	000.0	000.0	000.0
نبود خشونت و اجتناب از درگیری و دعوا	000.0	000.0	000.0	000.1	000.0	000.0	000.0	000.0	000.0
اهمیت صلح در زندگی انسان‌ها	000.0	143.0	429.0	000.0	429.0	000.0	000.0	000.0	000.0
حق همه افراد در حمایت از قانون	000.0	000.0	583.0	417.0	000.0	000.0	000.0	000.0	000.0
به صورت یکسان	000.0	000.0	000.0	000.0	000.0	000.0	000.0	000.0	000.0
پرویز دانش، مهارت و نگرش‌های لازم برای دفاع از حقوق خود و دیگران	000.0	333.0	000.0	222.0	222.0	222.0	000.0	000.0	000.0
به رسمیت شناختن تفاوت‌های فردی و احترام و ارزش به حرمت انسان	333.0	000.0	667.0	000.0	000.0	000.0	000.0	000.0	000.0
حق آزادی و آزادی بیان	333.0	333.0	333.0	000.0	000.0	000.0	000.0	000.0	000.0
پرهیز از مردسالاری و توجه به فرصت‌های برابر زنان و مردان	200.0	000.0	000.0	600.0	200.0	000.0	000.0	000.0	000.0
پرهیز از نژاد پرستی و توجه به برابری انسان‌ها	000.0	000.0	000.1	000.0	000.0	000.0	000.0	000.0	000.0
آسیب‌های جنگ	000.0	000.0	286.0	429.0	000.0	286.0	000.0	000.0	000.0

با توجه به نتایج جدول 12 از بین شاخصهای آموزش سلامت بیشترین ضریب اهمیت مربوط به ارتباط سالم با دیگران و هم‌دلی و هم‌دردی با انسان‌ها بوده است در حالی که در کتابهای درسی به شاخصهای تغذیه و آب آشامیدنی سالم، کنترل هیجان‌ها و بروز احساسات به شکل صحیح، آگاهی در مورد بیماری‌هایی مانند ایدز، آگاهی در واحد سوءمصرف مواد مخدر و آموزش جنسی و آموزش در

سپس مقادیر بار اطلاعاتی (E_j) با توجه به رابطه محاسباتی و داده‌های بهنجار شده و همچنین ضریب اهمیت (W_j) مؤلفه‌ها نیز محاسبه گردیدند که به شرح زیر می‌باشند:

جدول 11. مقادیر بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت خرده مؤلفه‌های آموزش شهروندی (از جدول شماره 6)

مؤلفه	شاخص	E_j	W_j
مشارکت فعالانه در تصمیم‌گیری‌های جامعه و توجه به فعالیت‌های گروهی		903.0	043.0

آموزش و یادگیری

فصلنامه علمی پژوهشی / سال اول / شماره دوم

Vol. 1- No.2 / Spring 2013

029.0	599.0	سیاره زمین در حکم مکان مشترک زیست برای همه انسانها و پرداختن به مسائل مشترک جهانی
042.0	867.0	حفظ جنگلها، اهمیت درختکاری و فضای سبز
044.0	913.0	رعایت حقوق حیوانات و مهربانی با آنها
031.0	644.0	اهمیت حیوانات در زندگی
000.0	000.0	جذایب موضوعات و مباحث محیط زیست برای دانش آموزان
000.0	000.0	بذل توجه بیشتر به اتخاذ روش های جدید جهت حل مشکلات محیط زیست
000.0	000.0	اثرات رشد جمعیت و تاثیر آن بر تخریب محیط زیست

جدول شماره 14 نشان می دهد که از بین شاخصهای آموزش محیط زیست بیشترین ضریب اهمیت مربوط به رعایت حقوق حیوانات و مهربانی با آنها بوده است، این در حالی است که در محتوای کتابهای درسی نمونه مورد نظر به شاخصهایی نظیر جذایب موضوعات و مباحث محیط زیست برای دانش آموزان، بذل توجه بیشتر به اتخاذ روش های جدید جهت حل مشکلات محیط زیست و شاخص اثرات رشد جمعیت و تاثیر آن بر تخریب محیط زیست اصلاً توجه ای نشده است سایر شاخصها نیز تقریباً به یک نسبت مورد اهمیت قرار گرفته است.

جدول 15. مقادیر بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت خرده مؤلفه های آموزش حقوق بشر، صلح و برابری (از جدول شماره 10)

W _j	E _j	شاخص
000.0	000.0	عفو و بخشش
000.0	000.0	نبود خشونت و اجتناب از درگیری و دعوا
027.0	560.0	اهمیت صلح در زندگی انسانها
018.0	379.0	حق همه ی افراد در حمایت از قانون به صورت یکسان
037.0	764.0	پرورش دانش، مهارت و نگرش های لازم برای دفاع از حقوق خود و دیگران
017.0	355.0	به رسمیت شناختن تفاوت های فردی و احترام و ارزش به حرمت انسان
029.0	613.0	حق آزادی و آزادی بیان
025.0	530.0	پرهیز از مردسالاری و توجه به فرصت های برابر زنان و مردان
000.0	000.0	پرهیز از نژادپرستی و توجه به برابری انسانها
029.0	602.0	آسیب های جنگ

نتایج جدول 15 نشان می دهد که در محتوای کتابهای درسی نمونه مورد نظر از بین شاخصهای آموزش حقوق بشر، صلح و برابری بیشترین ضریب اهمیت مربوط به پرورش دانش، مهارت و نگرش های لازم برای دفاع از

راستای تولیدمثل هیچ گونه توجه ای نشده است به دیگر شاخصها نیز تقریباً به یک نسبت توجه شده است.

جدول 13. مقادیر بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت خرده مؤلفه های آموزش چندفرهنگی (از جدول شماره 8)

W _j	E _j	شاخص
045.0	950.0	انعکاس تنوع قومی نژادی، محیطی، دینی و مذهبی در برنامه های درسی
000.0	000.0	مطالعه فرهنگ های دیگر مردم جهان
000.0	000.0	تقویت روحیه تحکک و پذیرش افکار متفاوت
019.0	387.0	وجود ارتباطات جهانی بین همه ی فرهنگها و مشارکت همه انسانها از سراسر جهان در شکل گیری تمدن و تولید دانش
040.0	836.0	اشاعه تاریخ فرهنگها و قومیتها با تاکید بر معرفی افراد موثر، خدمات و نقاط مثبت آنها در شکل گیری جامعه
000.0	000.0	توسعه سواد و آگاهی های قومی، فرهنگی
000.0	000.0	عدم پیش داوری درباره افراد، قومیتها و فرهنگها

همانطور که در جدول 13 مشاهده می شود بیشترین ضریب اهمیت از بین شاخصهای آموزش چندفرهنگی مربوط به انعکاس تنوع قومی نژادی، محیطی، دینی و مذهبی در برنامه های درسی و کمترین ضریب اهمیت مربوط به شاخصهای مطالعه فرهنگ های دیگر مردم جهان، تقویت روحیه تحکک و پذیرش افکار متفاوت، توسعه سواد و آگاهی های قومی، فرهنگی و عدم پیش داوری درباره افراد، قومیتها و فرهنگها بوده است به گونه ای که به این شاخصها هیچ توجه ای نگردیده است سایر شاخصها نیز تقریباً به یک نسبت اشاره شده است.

جدول 14. مقادیر بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت خرده مؤلفه های آموزش محیط زیست (از جدول شماره 9)

مؤلفه	شاخص	E _j	W _j
	توجه به مشکلات محیط زیست و لزوم حفظ آن	314.0	015.0
	همبستگی بوم شناسی در سطح کره زمین برای ادامه حیات	279.0	013.0
	مطالعه در مورد ملتها و سرزمین های دیگر	564.0	027.0

می‌باشد. نتایج جدول بیانگر این است که در کل محتوای کتابهای درسی دوره ابتدایی به مؤلفه آموزش سلامت نسبت به سایر مؤلفه‌ها بیشتر توجه شده است از طرفی به مؤلفه آموزش حقوق بشر، صلح و برابری، کمتر از همه مؤلفه‌ها اهمیت داده شده است، در بین محتوای کتابهای فارسی سالهای اول تا ششم ابتدایی تحصیلی نیز بیشترین توجه به مؤلفه‌های آموزش جهانی شدن در محتوای کتاب سال سوم ابتدایی، و کمترین میزان توجه در کتاب سال ششم بوده است.

در ادامه محاسبه بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت ماتریس به هنجار شده داده ارائه گردیده شده است.

جدول 17. داده‌های بهنجار شده (از جدول شماره 16)

بعد	اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم	ششم
آموزش شهروندی	090.0	090.0	243.0	243.0	198.0	135.0
آموزش سلامت	239.0	171.0	205.0	197.0	094.0	094.0
آموزش چندفرهنگی	106.0	082.0	294.0	176.0	212.0	129.0
آموزش محیط زیست	133.0	133.0	367.0	133.0	163.0	071.0
آموزش حقوق بشر، صلح	045.0	136.0	273.0	318.0	114.0	114.0

جدول 18. مقادیر بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت

(از جدول شماره 17)

	E_{ij}	W_{ij}
آموزش شهروندی	956.0	203.0
آموزش سلامت	967.0	206.0
آموزش چندفرهنگی	950.0	202.0
آموزش محیط زیست	924.0	196.0
آموزش حقوق بشر، صلح	907.0	193.0

حقوق خود و دیگران بوده است اما به شاخصهایی مانند: عفو و بخشش، نبود خشونت و اجتناب از درگیری و دعوا و پرهیز از نژادپرستی و توجه به برابری انسان‌ها هیچ‌گونه توجه‌ای نشده است به سایر شاخصها نیز تقریباً به یک نسبت توجه شده است. در مرحله بعد به منظور بررسی بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت پنج بعد اصلی مراحل قبل برای ابعاد نیز تکرار گردید. جدول فراوانی شاخصها در دوره ابتدایی به شرح زیر می‌باشد:

جدول 16. توزیع فراوانی مؤلفه‌های تحقیق در کل محتوای کتاب

فارسی (بخوانیم - کتاب کار) دوره ابتدایی

مؤلفه	اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم	ششم	جمع
آموزش شهروندی	10	10	27	27	22	15	111
آموزش سلامت	28	20	24	23	11	11	117
آموزش چندفرهنگی	9	7	25	15	18	11	85
آموزش محیط زیست	13	13	36	13	16	7	98
آموزش حقوق بشر، صلح	2	6	12	14	5	5	44
جمع	62	56	124	92	72	49	0

همانطور که در جدول 16 مشاهده می‌شود در مجموع 111 واحد در دوره ابتدایی به آموزش شهروندی پرداخته‌اند که در این میان، در کتاب فارسی (بخوانیم و کتاب کار) اول ابتدایی 10 واحد، دوم 10 واحد، سوم 27 واحد، چهارم 27 واحد، پنجم 22 واحد و ششم 15 واحد به این موضوع پرداخته‌اند. همچنین 117 واحد به آموزش سلامت اشاره شده که از این میان سهم اول 28 واحد، دوم 20 واحد، سوم 24 واحد، چهارم 23 واحد، پنجم 11 واحد و ششم 7 واحد می‌باشد. به آموزش چندفرهنگی مجموعاً به میزان 85 واحد اشاره شده که در این میان سهم اول 9 واحد، دوم 7 واحد، سوم 25 واحد، چهارم 15 واحد، پنجم 18 واحد و ششم 11 واحد است. در کل نیز 98 واحد به آموزش محیط زیست اشاره شده که از این میان در کتابهای اول 13 واحد، دو 13 واحد، سوم، 36 واحد، چهارم 13 واحد، پنجم 16 واحد و ششم 7 واحد آورده شده است و در نهایت مجموعاً 44 واحد به آموزش حقوق بشر و صلح اشاره شده که سهم اول 2 واحد، دوم 6 واحد، سوم 12 واحد، چهارم 14 واحد، پنجم 5 واحد و ششم 5 واحد

نمودار 1. ضریب اهمیت مؤلفه‌های پدیده جهانی شدن در صفحات کتاب فارسی (بخوانیم و کتاب کار) دوره ابتدایی

نتایج جدول 18 نشان می‌دهد که در کل محتوای کتابهای فارس (بخوانیم و کتاب کار) دوره ابتدایی تحصیلی بالاترین میزان بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت مربوط به آموزش سلامت می‌باشد که بار اطلاعاتی آموزش سلامت برابر 0/967 و ضریب اهمیت آن برابر 0/206 می‌باشد و کمترین مقدار با اطلاعاتی مربوط است به آموزش حقوق بشر، صلح و برابری که با اطلاعاتی آن برابر 0/907 و ضریب اهمیت آن برابر 0/193 می‌باشد. در ادامه نمودار ضریب اهمیت مؤلفه‌های جهانی شدن در صفحات کتاب فارسی دوره ابتدایی آورده شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که از مجموع 1608 واحد شمارش شده در محتوای کتابهای درسی فارسی (بخوانیم و کتاب کار) دوره ابتدایی تنها 455 مورد فراوانی در رابطه با مؤلفه و مفاهیم مربوط به آموزش جهانی شدن مشاهده شده است به عبارت دیگر کمتر از 29 درصد محتوای کتابهای درسی دوره ابتدایی مؤلفه‌های آموزش جهانی شدن را مورد توجه و تأکید قرار داده‌اند این فراوانی‌ها در پنج مؤلفه آموزش شهروندی، آموزش سلامت، آموزش چندفرهنگی، آموزش محیط زیست و آموزش حقوق بشر، صلح و برابری توزیع شده است.

تحلیل محتوای کتب در مورد میزان توجه به مفاهیم تربیت شهروندی نشان داد که به مؤلفه آموزش شهروندی 111 مرتبه اشاره شده است و میزان ضریب اهمیت آن 0/203 می‌باشد نتایج نشان می‌دهد میزان توجه به این مؤلفه نسبت به سایر

مؤلفه‌های جهانی شدن در سطح زیادی بوده است اما در مقایسه با حجم کتاب میزان توجه به این مؤلفه کم بوده است این نتایج با نتایج تحقیق قلتاش و همکاران (2012) و حکیم‌زاده (2007) همسو می‌باشد.

نتایج پژوهش در مورد میزان توجه به آموزش سلامت در محتوای نمونه آماری بیانگر این است که در مجموع 117 بار به این مؤلفه اشاره شده است و ضریب اهمیت آن 0/206 بوده است که بیشترین میزان توجه نسبت به سایر مؤلفه‌های جهانی شدن را داراست و با نتایج تحقیق محمدجانی و دمیری (2012) کاملاً همسو بوده است همچنین با نتایج تحقیق صالحی عمران و همکاران (2009) و حکیم‌زاده (2007) غیر هم‌جهت می‌باشد.

نتایج در مورد مؤلفه آموزش چندفرهنگی نشان می‌دهد که در محتوای کتب فارسی دوره ابتدایی به مؤلفه آموزش چندفرهنگی 85 مرتبه اشاره شده و ضریب اهمیت آن 0/202 بوده است لذا با توجه به محتوای کل کتاب توجه بسار کمی به آموزش چندفرهنگی شده است این نتایج با نتایج پژوهش محمدجانی و دمیری (2012) خوشنویسان و همکاران (2012) همسو بوده ولی با نتایج تحقیق حکیم‌زاده (2007) مخالف می‌باشد.

نتایج در مورد مؤلفه آموزش محیط زیست نشان می‌دهد که در محتوای کل کتاب تنها 98 مرتبه به این مؤلفه اشاره شده است و ضریب اهمیت آن 0/196 بوده است که نسبت به سایر مؤلفه‌ها در حد متوسط می‌باشد ولی نسبت به محتوای کل کتاب میزان توجه به آموزش محیط زیست نیز کم می‌باشد نتایج با نتایج تحقیق صالحی عمران و همکاران (2009) موافق ولی با نتایج پژوهش حکیم‌زاده (2007) مخالف می‌باشد نتایج تحلیل محتوا در مورد مؤلفه آموزش صلح، حقوق و برابری نشان می‌دهد که در بین مؤلفه‌های آموزش جهانی شدن در محتوای کتابهای درسی کمترین میزان توجه به این مؤلفه بوده است به عبارت دیگر تنها 44 مرتبه با ضریب اهمیت 0/193 در کل کتب فارسی دوره ابتدایی به مباحث حقوق بشر، صلح و برابری اشاره شده است این

3. در خصوص مؤلفه آموزش سلامت با توجه به این که آموزش سلامت در جامعه به خصوص بحث آموزش سلامت در مدارس و آموزش و پرورش که با کودکان و نوجوانان سروکار دارند دارای اهمیت قابل توجهی می‌باشد به سازمان تدوین کتب درسی توصیه می‌شود که آموزش سلامت نیز به عنوان یک واحد درسی در برنامه‌های درسی مدارس گنجانده شود.

4. در خصوص مؤلفه آموزش چند فرهنگی توصیه می‌شود که برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران مسایل آموزشی و درسی بررسی تطبیقی برنامه‌های درسی با رویکرد فرهنگی در کشورهای مختلف را انجام داده و از تجارب کشورهای مختلف در راستای آموزش جهانی بهره‌گیری کنند و سازمان تدوین کتب درسی نیز در محتوای دروس این مؤلفه را مد نظر قرار دهد.

5. در مورد مؤلفه آموزش محیط زیست توصیه می‌گردد که با توجه به این که این مؤلفه از ضریب اهمیت و توجه کمی در کتب فارسی دوره ابتدایی طبق بررسی در پژوهش حاضر برخوردار بوده است لذا توصیه می‌شود که آموزش محیط زیست نیز به عنوان یک واحد درسی در بین واحدهای درسی مورد مطالعه در مدارس گنجانده شود.

6. در مورد مؤلفه آموزش حقوق بشر، صلح و برابری با توجه به نتایج تحقیق حاضر که نشان می‌دهد این مؤلفه کمترین ضریب اهمیت را در بین مؤلفه‌های جهانی شدن در محتوای کتابهای فارسی دوره ابتدایی داشته است به برنامه‌ریزان و متخصصان درسی و آموزشی و سازمان تدوین کتب درسی پیشنهاد می‌شود که به جای این که صفحات کتب درسی بیشتر به موضوع جنگ اختصاص یابد، در مورد آسیب‌های جنگ و آموزش صلح نیز به دانش‌آموزان آگاهی‌های لازم داده شود.

نتایج با نتایج تحقیق محمدجانی و دمیری (2012) و حکیم‌زاده (2007) موافق می‌باشد در محتوای کتابهای درسی سالهای اول تا ششم دبستان نیز بیشترین میزان توجه به مؤلفه‌های آموزش جهانی در محتوای کتاب سال سوم دبستان و کمترین میزان توجه در کتاب سال ششم بوده است

با توجه به نتایج تحقیق در مجموع می‌توان استنباط نمود که در محتوای کتابهای درسی ابتدایی به مؤلفه‌های آموزش جهانی شدن توجه مهمی نشده است با توجه به این که امروزه جهان به عنوان یک جامعه واحد شناخته می‌شود و مناطق مختلف از مسائل یکدیگر تأثیر می‌پذیرند و سازمان ملل و سازمانهای منطقه‌ای نقش مهمی را در این راستا ایفا می‌نمایند آموزش پرورش باید ضمن احترام گذاشتن به خصوصیات منحصر به فرد هر انسان، شهروندان را برای زندگی در دنیای جهان شمول آماده نماید. و دانش‌آموزان برای عقب نیفتادن از سیر پیشرفت جهانی باید مهارتها و دانش‌های مورد نیاز در ابعاد مختلف شهروندی، سلامت، محیط زیست، چند فرهنگی و حقوق بشر را کسب نمایند تا بتوانند شهروندان مؤثر و مفیدی در جامعه جهانی باشند.

پیشنهادات

1. نظر به این که در محتوای کتابهای درسی به مؤلفه‌های آموزش جهانی شدن به میزان بسیار کمی اشاره شده است و باتوجه به اقتضات آموزش و پرورش و نقش آن در تربیت و آموزش افراد، لذا گروه‌های تألیف کتب درسی سعی کنند که موضوعات و مفاهیم مطرح شده در ابعاد مختلف جهانی شدن را در خلال محتوای کتب درسی بیشتر مورد توجه قرار دهند.

2. در خصوص مؤلفه آموزش شهروندی توصیه می‌شود که سازمان تدوین کتب درسی، آموزش شهروندی را به دلیل اهمیت بسیار به عنوان یک واحد درسی در بین واحدهای درسی مورد مطالعه در مدارس در نظر بگیرند.

References

- Attaran, M. (2003). Globalization, information technology, and education. Tehran: Aftabe Mehr Institute and Aita Publication 839.
- Burn, B . (2002). The Curriculum as a global domain . *journal of Studies in international Education* . 6(3) , 253-261
- Dibavajari, T. (2008). Conception of internationalization of curriculum at higher education: proc ol. 6 (2) 59-70.
- Freire, P .(1989). Leaning to question: Pedagogy of Liberation .New York: continuum.
- Fujikan H. 2003. Approaches to Global Education in the United States, the United Kingdom and Japan, *International Review of Education, Clower Academic Publishers*
- GHoltash, et al. (2012). The rate of attention to training approach in developing citizenship in the social sciences books at the secondary school. *Research in curriculum* . V
- Hakimzadeh, R. (2007). Content-analysis of the books at the secondary school based on the world issues in curriculum field. *Curriculum studies* 5, 27-54.
- Hendrix J. 1998. Globalizing the Curriculum, *Parquets Education journals the clearing House: May/ Jun: No. 71,5*, pp: 305.
- Kadivar, P. (2005). Investigating the necessity of citizenship education in the world society. First conference of national globalization and education .Tehran: Omoore Kharejeh publication.
- Kazempoor, S. et al. (2012). The effect of peace education on training globalized citizenship. *New approaches in educational management vol. 3* 49-62.
- Khoshnevisan, F. et al. (2012). Content-analysis of Persian and social sciences books at the elementary school and secondary school in Iran based on globalization factors. International scientific conference on education and globalization. *Tehran: National Center for Globalization Studies*.
- Lotfabadi , H. & Nowroozi , V. (2004). Investigating the attitude of Iranian students at higher school and pre-university to globalization and its effect on values and religious and national identity. *Educational Inventions* 9.
- Marshall, Harriet (2006). Book Review : Education Citizens for Global Awareness : *Journal of Research in International, Edu .Sage pub ; pp 235-238*.
- Mohammadjani, F. & Damiri, S. (2012). Content-analysis of social sciences at the secondary school based on globalization factors. International scientific conference on education and globalization. *Tehran: National Center for Globalization Studies*.
- Naseripoor, M. (2005). Clarification necessary changes in Iran educational system at the elementary school based on globalization. *Shiraz University: MA thesis*.
- Rezaiee, F. (2008). content-analysis of the book at the elementary school based on globalization factors. *Mazandaran university: MA thesis*.
- Roux, Johann Le (2004). Re- Examining Global Education Relevance Beyond 2000, *University of Pretoria*, No, 65, pp 70-77
- Salehi Omran.E.et al.(2009). Content-analysis of the books at the elementary school based on globalization factors. *Curriculum Studies :Vol.(13,14)* pp 141-177.
- Sarmad, Z. & Hejazi, A. (2001). Research methodology in behavioral sciences. *Tehran: Sepehr Publication* 205.
- Satari, A. (2006). Globalization and educational revision. *Tehran: Madreseh Publication* 1-6.
- Tye K. 2003 Globalizing Global Education to Nurture World Citizens, Published at P.O Box 789, Bloomington. *ess and dimension. Strategies in education vol. 2 (3) 1137-142*
- Wang, L. & Ho, H. (2012). Internationalization versus domestication: the case of primary education in Taiwan. *International Education Studies; Vol. 5, No.*

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی